

ІНСТИТУЦІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ (СПОРІВ)

Стаття присвячена дослідженню інституцій громадянського суспільства в аспект вирішення соціальних конфліктів. Встановлено їх особливості та природу, місце і призначення в суспільстві, вплив на соціально-правове становище індивідів. Виявлено, що стабільність і сталий розвиток суспільства, стан забезпечення прав і свобод людини і громадянина залежать від рівня соціальної і правової активності індивідів, здатності їх організацій своєчасно і ефективно регулювати конфлікти. Встановлено, що інституції є посередником між громадянами і державою, взаємодіють з інститутами держави та є ключовим елементом автономного механізму саморегулювання, вирішення конфліктів. Визначено, що найбільш оптимальним у вирішенні конфліктів є поєднання громадського саморегулювання із сприянням інститутів держави. Встановлено критерії участі інституцій у вирішенні соціальних конфліктів.

Ключові слова: громадянське суспільство; інституції громадянського суспільства; громадські організації; механізм вирішення соціальних конфліктів; посередництво; інститути держави; примирення.

Постановка проблеми. В суспільстві постійно виникають різноманітні соціальні конфлікти які перешкоджають здійсненню прав і свобод, задоволенню потреб і інтересів індивідів, негативно впливають на становлення демократичної, правової, соціальної держави та формування дієздатних структур громадянського суспільства [1, с. 244]. Конфлікти, з одного боку, розділяють людей відповідно до їх переконань, потреб та інтересів, а, з іншого боку, спонукають до об'єднання з метою подолання суперечностей. У зв'язку з цим, певний науковий інтерес становить проблема вирішення конфліктів за посередництвом громадських організацій. При цьому, важливою є думка про те, що схильність соціуму до громадських форм суспільного життя робить його менш конфліктогенним [2, с. 228]. Це обумовлює високу актуальність дослідження інституцій громадянського суспільства у вирішенні соціальних конфліктів.

Метою статті є з'ясування можливості і здатності інституцій громадянського суспільства бути учасниками вирішення соціальних конфліктів, встановлення їх місця і ролі у вирішенні соціальних конфліктів.

Стан дослідження. Концептуальні положення громадянського суспільства були сформульовані Дж. Локом, А. Фергюсоном, Ш.-Лі. Монтеск'є, І. Кантом, Г. Гегелем, А. Токівлем. В основу розуміння громадянського суспільства мислителями була покладена ідея автономності громад, індивідуальної свободи громадян і їх право творити спілки, асоціації, організації тощо за посередництвом яких людина набула

здатності протистояти сваволі держави і її інститутів [3, с. 448]. Дослідженню особливостей взаємозв'язку і взаємовідносин інституцій громадянського суспільства з громадянами, суспільством і державою, їх впливу на стан конфліктності приділяли увагу Е. Аннерс, Г. Берман, Є. В. Бурлай, Л. Р. Наливайко, Я. І. Пасько, В. Д. Перевалов, О. В. Петришин, О. І. Семків, Ю. М. Тодика, М. І. Туган-Барановський та інші вчені. Як показує аналіз джерел, питання участі інституцій громадянського суспільства у вирішенні конфліктів є недостатньо дослідженим. А оскільки своєчасне і ефективне регулювання конфліктів виступає однією із гарантій стабільності і соціального миру, як умов нормального функціонування та сталого розвитку суспільства і держави, забезпечення прав і свобод людини, існує великий запит на таке дослідження.

Виклад основного матеріалу. Оскільки конфліктність природно притаманна суспільству, очевидно, що без своєчасного і ефективного регулювання соціальних конфліктів не можливо забезпечити його стабільність як необхідну умову реформ, прогресивного розвитку в інтересах людини [2, с. 228]. До недавнього часу превалювала думка про те, що регулювання конфліктів є прерогативою держави, а основними засобами їх вирішення є сила. Однак відомо, що добровільно, самостійно об'єднавшись у громадські організації, індивіди набувають здатності до самозахисту. Тобто, розв'язання проблем ефективного вирішення соціальних конфліктів криється в самому суспільстві. При цьому, стан та рівень розвитку,

його реальна соціальна сила, виступають критерієм ступеня та меж втручання держави у суспільні справи. А відтак, ступеня участі інституцій громадянського суспільства у вирішенні соціальних конфліктів.

Звертаючись до витоків громадянського суспільства видатний німецький філософ Г. Гегель розглядав сім'ю, суспільство і державу, як певні моральні субстанції, взаємозв'язані, взаємодіючі, такі, що досягають в процесі свого розвитку певного ступеня зрілості. В результаті такого розвитку формується громадянське суспільство «в якості засобу забезпечення безпеки осіб і власності», а «зовнішній порядок для їх особливих і загальних інтересів» зобов'язана забезпечувати держава. Обов'язку громадянського суспільства щодо захисту своїх членів, на думку вченого, відповідає обов'язок індивідів щодо дотримання права громадянського суспільства [4, с. 412-426]. А. Токвіль висловив думку про те, що в додемократичному суспільстві XI ст. єдиним засобом впливу людей одне на одного була сила, а джерелом могутності – власність. Соціальною силою здатною протистояти тиранії і всюдозволеності стала вільна асоціація [5, с. 39-46].

Вчений підкреслював особливе значення об'єднань громадян для задоволення індивідуальних інтересів. Легалізація таких об'єднань у XIX ст. забезпечила можливості цивілізованого вирішення соціальних конфліктів [6, с. 466]. Г. Берман звернув увагу на те, що з кінця XI ст. в Європі почали виникати різні форми громадських організацій метою яких був захист приватних інтересів. Вчений зв'язував їх виникнення і розвиток з розвитком і особливими умовами, які могли виникнути тільки у містах нового часу, які були задумані як братства засновані на корпоративній єдності [7, с. 108-128; 336-341]. М. І. Туган – Барановський вважав, що громадські організації виникли в Європі в XIV - XV століттях, а з кінця XVIII століття розпочався активний процес об'єднання населення у різні громадські організації об'єктивно обумовлений ростом великих підприємств [8, с. 67; 167-168]. На протистояння між організаціями роботодавців і організаціями робітників, які утворились на початку XIX ст., вказував Е. Аннерс, який звернув увагу на те, що активна організація робітників у політичні партії і профспілки на початку XX ст. сприяла зняттю соціальної напруженості, досягненню «балансу політичної і економічної влади» [9, с. 278-279, 376]. М. І. Туган – Барановський звернув увагу на запобіжну функцію і стабілізуючу роль громадських організацій [8, с. 172].

На думку вчених, основним призначенням інституцій громадянського суспільства є забезпечення інтересів автономних індивідів, розв'язання різних соціальних проблем і, зокрема, вирішення конфлік-

тів, за посередництвом створених ними автономних механізмів саморегулювання та самоврядних інститутів (загальних зборів, конференцій, примирних комісій, посередників, третейських органів тощо [10]). Здатність інституцій громадянського суспільства виконувати функції впорядкування суспільних відносин, надавати регульованості протестам і вимогам людей та захищати інтереси, забезпечує спрямованість їх діяльності на нейтралізацію або усунення чинників конфліктів без застосування сили, спрямовує сторони до згоди, примирення. Громадські організації виступають посередниками у відносинах між індивідами і владою, іншими суб'єктами. Метою взаємодії індивідів і їх об'єднань є формування, висловлення і захист своїх інтересів, пошук шляхів до їх узгодження, розв'язання суперечностей. Кількість, стан, характер діяльності, рівень охоплення населення, інтенсивність і ефективність функціонування інституцій визначає і забезпечує життєздатність громадянського суспільства. Характер взаємодії інституцій з державними інститутами, умови в яких вони функціонують, визнання їх автономності і відповідне реагування держави на їх вимоги, визначають міру розвиненості громадянського суспільства [3, с. 449-472], зокрема, його здатність вирішувати соціальні конфлікти.

До однієї із основних причин які спонукають людей об'єднуватись, Вольтер фон Тізенгаузен відносить необхідність протидії ігноруванню державою життєвими потребами громади чи регіону на користь загальнодержавних. На думку фахівця, головним завданням партій є регульоване збалансування різних інтересів, знаходження механізму встановлення рівноваги між суспільними та особистими інтересами. Рольф Венклер звертає увагу на те, що у демократичній державі різноманітні інтереси численних соціальних груп вимагають певної організації, яка слугує кращому об'єднанню їх інтересів і представленню назовні. Фахівець звертає увагу на те, що спілки активно взаємодіють з владою, представляють інтереси своїх членів у відносинах з державою, легально їх обстоюють, зокрема впливаючи на формування змісту і якості законопроектів [11, с. 30; 32; 125].

Подолання отриманих Україною у спадщину соціальних проблем неможливе без залучення творчого потенціалу громадянського суспільства, поєднання активності громадян, інституцій громадянського суспільства з ефективними інститутами соціальної, правової держави. Наковець і профспілковий лідер О. Шемяков вказує на інфантильність, інертність, нездатність інституцій громадянського суспільства виконувати покладені на них функції в сучасних умовах. Такий стан інституцій є наслідком втрати державою в 30-х роках XX ст. соціальних функцій та

виконанням ними функцій офіційного органу соціального управління. Відродження представницьких функцій громадських організацій стало можливим із здобуттям Україною незалежності. Досягнення соціального миру в суспільстві можливе через поєднання досконалого правового механізму вирішення соціальних конфліктів та дієвості і здатності суб'єктів до активної участі у соціальному діалозі [13, с. 43].

Правову основу для формування і розвитку інституцій громадянського суспільства та їх участі у вирішенні соціальних конфліктів створили Конституція та інші закони України [7; 14; 15; 16]. Відповідальність за втілення в життя визначених Конституцією і законами цілей покладається не тільки на державу та її інститути, а й на громадянське суспільство і його інституції [17, с. 5-11]. З функціонуванням громадянського суспільства, посиленням його впливу і контролю за діяльністю державних інститутів, вчені зв'язують становлення правової держави [18, с. 470]. Важливе значення для становлення громадянського суспільства вчені надають його зв'язкам з соціальною державою [17, с. 12-15]. Інституції громадянського суспільства мають за мету сприяння та здійснення прав і свобод людини, забезпечення їх охорони та захисту, вирішення соціальних конфліктів [17, с. 18-43]. При цьому, інституції на рівних взаємодіють з державними інститутами, які не можуть втручатись у їх діяльність [17, с. 193-197]. Важливе значення для вирішення соціальних конфліктів має право громадян та громадських організацій на проведення мирних зібрань [10; 16; 66]. Особливе місце серед інституцій громадянського суспільства посідають професійні спілки [19]. Метою профспілок є представництво і захист трудових, соціально-економічних прав і інтересів своїх членів та участь у вирішенні соціальних конфліктів [10]. На ефективність колективного захисту прав та інтересів працівників посередництвом громадських організацій, у пристоянні з працедавцем, державою, звертав увагу М. І. Туган – Барановський [8, с. 171, 173].

За умов застосування інституціями громадських засобів регулювання, заснованих на відносно автономних механізмах саморегуляції які реалізуються за їх посередництвом, необхідність втручання держави у вирішення соціальних конфліктів відпадає. Характерною ознакою інституцій є те, що вони утворюються не державою, а самими індивідами для спільної реалізації своїх інтересів, тому їх функціонування є показником громадянської зрілості індивідів і суспільства, усвідомлення ними можливостей самостійної реалізації власних потреб та інтересів. До специфічних ознак інституцій громадянського суспільства вчений відносить їх формування і функціонування на засадах самоврядування. За посеред-

ництвом утворених органів, автономні індивіди створюють правила поведінки у формі правових норм, якими керуються у своїй діяльності. Ухвалені індивідами рішення породжують для кожного з них заснований на згоді і внутрішньому переконанні обов'язок, від виконання якого ухилитись не можливо. Самоврядність інституцій забезпечується гарантованою правовими нормами можливістю виявлення індивідами ініціативи, активної поведінки, правом на прийняття рішень що відповідають їх інтересам. Разом із тим, самоврядні інституції повинні діяти в межах правового поля, їх відносини з органами державної влади регулюються Конституцією та іншими законами. Відносини в межах громадянського суспільства мають бути вільними від безпосереднього управлінського втручання з боку владних інститутів держави, тому вони регулюються правом, яке передбачає формально визначені межі свободи поведінки учасників громадянського спілкування, гарантує їм можливість діяти під власну відповідальність і на власний ризик. За умов ефективного функціонування інституцій, вони можуть і повинні бути спрямовані шляхом демократичного дискурсу до компромісної точки зору на ґрунті спільних потреб та загально-визнаних людських цінностей [20, с. 71-85].

О. Л. Копиленко та І. Д. Сліденко вважають, що оптимальне співвідношення громадського і державного у вирішенні будь-яких соціальних проблем, зокрема, соціальних конфліктів, є ключовим. А оскільки інституції громадянського суспільства виступають посередником між громадянином і державою, то саме вони функціонально здатні гармонізувати відносини у суспільстві, забезпечити вирішення соціальних конфліктів. При цьому, на перший план виходить проблема здатності людини і утворених нею громадських організацій бути автономними, повноцінними і дієвими суб'єктами суспільних відносин та питання налагодження стабільних комунікативних зв'язків. Сучасне громадянське суспільство в Україні не набуло ознак системи, аналогічної тим, які функціонують в розвинених демократіях. На думку вчених, причина цього криється в недосконалому законодавстві, відсутності балансу між громадянським суспільством і державою [21, с. 31-36]. Політологи зв'язують виникнення громадянського суспільства з появою самостійного суб'єкта суспільних відносин - громадянина. На їх думку громадянське суспільство, це сфера самовияву вільних індивідів, асоціацій та організацій громадян, які добровільно об'єдналися і захищені законом від втручання і довільної регламентації з боку органів державної влади. Завдання інституцій громадянського суспільства вчені вбачають у забезпеченні життєдіяльності суспільства і реалізації громадянських прав. Виконання такого завдання можливе в умовах соціального миру,

що висуває на передній план питання вирішення соціальних конфліктів. На думку вчених прямий зв'язок індивіда з державою обмежує його можливості у вільній реалізації особистих прав і свобод, захисту інтересів [22, с. 279-283]. Така проблема розв'язується посередництвом інституцій громадянського суспільства, що забезпечує можливості вільної реалізації індивідами особистих прав і свобод, представництво їх інтересів у соціальному конфлікті та виключає тиск держави на індивіда. В. Й. Скиба розглядає громадянське суспільство як систему незалежних від держави громадянських інституцій і відносин, які покликані забезпечити умови для самореалізації окремих індивідів і колективів, реалізації приватних потреб та інтересів [23, с. 602-606].

Н. Оніщенко звертає увагу на феномен підвищення правової активності членів громадянського суспільства під час демократичних перетворень, що впливає на формування і розвиток громадянського суспільства та його інститутів, їх функціональну спроможність у взаємовідносинах з владою. Разом із тим, вчена відзначає падіння довіри і поваги до права у сучасному українському суспільстві, що обумовлено явищами правового нігілізму та правового песимізму [24, с. 40]. Включаючи до конституційного механізму захисту прав людини і громадянина систему інституцій громадянського суспільства які не залежать від держави і добровільно долучаються до захисту прав і свобод людини і громадянина, Н. Пархоменко визнає інституції ключовим елементом такого механізму, ефективність функціонування якого залежить від рівня їх розвитку та ступення розгалуження. А основним призначенням інституцій, на думку вченої, є захист прав та інтересів людей і, зокрема, вирішення соціальних конфліктів [25, с. 116]. А. Кудряченко звертає увагу на те, що формування розвиненого й структурованого громадянського суспільства - рівноправного партнера держави, можливе завдяки демократії та підтримці державою. На думку вченого, неурядові організації мінімізують патерналістську налаштованість громадян, сприяють зміцненню суспільної стабільності, залучають громадян та їхні об'єднання до формування й реалізації державної політики в усіх сферах суспільної діяльності, що звільняє державу від реалізації деяких соціальних завдань. [26, с. 3-7]. Важливою для розуміння громадянського суспільства і його інституцій є думка Г. Кельзена про природність реакції людей проти примусу і їх протесту проти чужої волі якій вони мусіли підкорятись в умовах суспільного життя. Таку реакцію вчений розглядав як вимогу свободи від суспільства, а із припущення рівності виводив вимогу щодо заперечення панування когось над іншими. Трактатування Г. Кельзенем демократичного суспільства стало відповіддю на запитання Ж. Руссо: «як вишукати

таку суспільну форму, котра б захищала та обороняла кожного свого члена і в котрій кожний окремо взятий її член, хоч і об'єднаний з усіма іншими, слухався б тільки самого себе і лишався б так само вільний як і до об'єднання?» - такою формою є громадянське суспільство, яке об'єднує вільних, автономних індивідів і утворені ними громадські організації та відповідає прагненням людей - перш за все, врегулювання стосунків, справедливого, доцільного чи бодай прийняттого порядку у суспільстві [27, с. 29-32; 81].

Висновки. Таким чином, інституції громадянського суспільства є одним із основних елементів структури громадянського суспільства. Створені автономними індивідами, об'єднуючи їх організаційно-правовий і інтелектуальний потенціал, спираючись на колективну правосвідомість індивідів, інституції громадянського суспільства у вирішенні соціальних конфліктів: 1) вносять організованість у дії своїх членів, зміцнюють і посилюють їхнє соціально-правове становище та розширюють організаційно-правові можливості; 2) представляють інтереси своїх членів, є посередником, виключають тиск на індивідів більш високоорганізованої сторони, забезпечують рівноправність сторін; 3) впорядковують і надають регульованості протестній поведінці і вимогам індивідів, сприяють їх вільному волевиявленню; 4) формулюють, висловлюють, просувають і захищають інтереси індивідів, сприяють виявленню їхньої соціальної і організаційно-правової активності; 5) створюють автономні громадсько-правові механізми саморегулювання і самоврядні інститути, є їх рушійною силою; 6) діють від імені і в інтересах індивідів які їх створили, виконують представницькі і посередницькі функції; 7) гармонізують суспільні відносини, знижують соціальне напруження; 8) сприяють зменшенню кількості і зниженню гостроти конфліктів; 9) забезпечують комунікацію між конфліктуєчими суб'єктами; 10) апелюють до правосвідомості суб'єктів, спрямовують їх до компромісу на ґрунті спільної мети суспільної діяльності, потреб та загальноновизнаних людських цінностей. Крім того, інституції громадянського суспільства: 1) є провідником ідей громадянського суспільства; 2) сприяють підвищенню правосвідомості громадян; 3) здійснюють функцію соціального контролю щодо діяльності держави та її інститутів у соціальній сфері та виконання нею своїх обов'язків перед громадянами; 4) взаємодіють з інститутами держави та іншими суб'єктами; 5) виконують службову функцію щодо громадян; 6) здійснюють запобіжну функцію і стабілізуючу роль у суспільстві; 7) є зв'язуючою ланкою між індивідами і громадянським суспільством, індивідами і державою, громадянським суспільством і державою; 8) розширюють можливості людини у здійсненні своїх

прав і свобод, задоволенні інтересів; 9) будучи незалежними від держави, здатні забезпечити умови для самореалізації окремих індивідів і їх колективів, реалізації приватних потреб та інтересів в інтересах миру і стабільності у суспільстві, забезпечення прав і свобод громадян; 10) забезпечують життєдіяльність і життєздатність суспільства і держави. Відтак, інституції громадянського суспільства здатні за допомогою заснованих на згоді сторін, на праві, а не на силі, певних громадських форм і створених ними механізмів саморегулювання ефективно регулювати соціальні конфлікти, схилити їх сторони до примирення. При цьому, критеріями їх участі у вирішенні соціальних

конфліктів, є: 1) стан громадянського суспільства та характер його взаємовідносин з державою; 2) ступінь зрілості, рівень розвитку і розгалуженості таких інституцій, їх здатність взаємодіяти на рівних з державними органами та іншими суб'єктами соціальної взаємодії; 3) рівень автономності, соціальної і правової активності індивідів; 4) ступінь розвитку громадських форм і засобів регулювання суспільних відносин; 5) рівень довіри громадян до громадських організацій; 6) наявність запиту суспільства на незалежні від держави громадські форми вирішення соціальних конфліктів; 7) ступінь впливу держави, на вирішення соціальних конфліктів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тодика Ю. Н., Супрунюк Е. В. Конституция Украины – основа стабильности конституционного строя и формирования общества. / отв. ред. Цвик М. В. Симферополь: Таврия, 1997. 312 с.
2. Бурлай С. Конфлікт і право. *Філософія права і загальна теорія права*: науковий журнал. 2012. № 1.
3. Бессонова М., Бірюков О., Бондарчук С. та ін. Основи демократії: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій. Київ: вид-во «Ай Бі», 2002. 684 с.
4. Історія вчень про державу і право: хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і ф-тів/авт. уклад. Г. Г. Демиденко; За заг. ред. О. В. Петришина. 4-те вид., доп. і змін. Харків: Право, 2009, 958 с.
5. Токвиль де А. Демократия в Америке. Книга первая. Текст произведения используется в научных, учебных и культурных целях URL: <http://www.civisbook.ru/files/File/Tokville.Democracy.1.pdf>.
6. Цвик М.В., Петришин О.В., Авраменко Л.В. та ін. Загальна теорія держави і права: підручник. Харків: Право, 2010. 584 с.
7. Берман Г. Западная традиция права: эпоха формирования / пер. с англ. Н. Р. Никоновой при участии Н. Н. Деева 2-е изд. Москва: Изд-во МГУ: НОРМА, 1998. 624 с.
8. Туган – Барановський М. І. Політична економія. Курс популярний. Київ: «Наукова думка», 1994. 264 с.
9. Аннерс Э. История европейского права. Москва: Наука, 1996. 395 с.
10. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон України від 03.03.1998 р., №137/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №34. Ст. 227.
11. Даріабегі М., Дембовскі Г., Герш К.-Д. Складові демократії. Київ: Либідь, 1993. 160 с.
12. Пасько Я. І. Соціальна держава і громадянське суспільство: співпраця versus протистояння. Монографія. Київ: ПАРАПАН, 2008. 272 с.
13. Бюлетень національної служби посередництва і примирення № 8(50) / 2005. ТОВ «Основа», 2005. 65 с.
14. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р., №254/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
15. Про соціальний діалог в Україні: Закон України від 23.12.2010 р., №2862 VI – ВР. *Голос України*. 2011. № 8.
16. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012р., №4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.
17. Конституція України: Науково-практичний коментар / Ред. Кол. В. Я. Тацій, Ю. П. Битяк, Ю. М. Грошевой та ін. Харків: Видавництво «Право»; Київ: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 808 с.
18. Загальна теорія права (Т.3) *Велика українська юридична енциклопедія* : у 20 т. / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 952 с.
19. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15.09.1999 № 1045-XIV. *Відомості Верховної Ради України* 1999, № 45, ст. 397.
20. Тацій В. Я., Тодика Ю.М., Данильян О.Г. та ін. Конституційно-правові засади становлення української державності / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Тодики. Харків: Право, 2003. 328 с.
21. Держава і право суверенної України: проблеми теорії і практики: матеріали наукової конференції до 20-ї річниці незалежності України (Київ, 21 червня 2011 р.) / За ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Видавництво «Юридична думка», 2011. 336 с.

22. Політологія / За ред. О. І. Семківа. Львів: Світ, 1994. 592 с.
23. Скиба В. Й., Горбагенко В. П., Туренко В. В. Вступ до політології: Екскурс в історію правничо-політичної думки. Київ: Основи, 1996. 717 с.
24. Оніщенко Н. М. До питання про правову активність як ознаку громадянського суспільства. *Громадсько-політичний і теоретичний журнал Верховної Ради України «Віче»*. 2014. № 17 (373).
25. Пархоменко Н. Роль громадянського суспільства у захисті прав і свобод людини і громадянина. *Право України*. 2014. № 4.
26. Кудряченко А. Зasadничі демократичні цінності та їх вплив на розбудову громадянського суспільства в країнах Європи. *Громадсько-політичний і теоретичний журнал Верховної Ради України «Віче»*. 2015. № 2 (382).
27. Кельзен Ганс. Про сутність і цінність демократії. Харків: ВНТЛ – Класика, ПП «Юнісофт», 2013. 140 с.

REFERENCES

1. Todika Yu. N., Suprunyuk E. V. (1997) Konstitutsiya Ukrainy – osnova stabilnosti konstitutsionnogo stroya i reformirovaniya obschestva. / otv. red. Tsvik M. V. Simferopol [in Russian]
2. Burlai Ye. (2012). Konflikt i pravo. Filosofiya prava i zahalna teoriia prava: naukovyi zhurnal. No 1 [in Ukrainian]
3. Bessonova M., Biriukov O., Bondarchuk S. et al. Osnovy demokratii: navch. posibnyk dlia studentiv vyshch. navch. zakladiv. A. Kolodii (Ed.). Kyiv: vyd-vo «AB» [in Ukrainian]
4. Istoriia vchen pro derzhavu i pravo: khrestomatiia dlia yuryd. vyshch. navch. zakl. i f-tiv (2009). / avt. uklad. H. H. Demydenko; O. V. Petryshyn (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian]
5. Tokvil de A. Demokratiya v Amerike. Kniga pervaya. Tekst proizvedeniya ispolzuyetsya v nauchnykh. uchebnykh i kulturnykh tselyakh URL: <http://www.civisbook.ru/files/File/Tokville.Democracy.1.pdf> [in Russian]
6. Tsvik M.V., Petryshyn O.V., Avramenko L.V. ta in. (2010). Zahalna teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian]
7. Berman G. Zapadnaya traditsiya prava: epokha formirovaniya. (1998). Moskva: Izd-vo MGU: NORMA [in Russian]
8. Tuhan – Baranovskyi M. I. (1994). Politychna ekonomiiia. Kurs populiarnyi. Kyiv: «Naukova dumka» [in Ukrainian]
9. Anners E. (1996). Istoriya evropeyskogo prava. Moskva: Nauka [in Russian]
10. Pro poriadok vyrishennia kolektyvnykh trudovykh sporiv (konfliktiv): Zakon Ukrainy vid 03.03.1998 r., #137/98-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*. 1998. #34. St. 227 [in Ukrainian]
11. Dariabehi M., Dembovski H., Hersh K.-D. (1993). Skladovi demokratii. Kyiv: Lybid [in Ukrainian]
12. Pasko Ya. I. (2008). Sotsialna derzhava i hromadianske suspilstvo: spivpratsia versus protystoiannia. Monohrafiia. Kyiv: PARAPAN [in Ukrainian]
13. Biuletен natsionalnoi sluzhby poserednytstva i prymyrennia Vol. 8(50)/2005 [in Ukrainian]
14. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r., #254/96-VR. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*. 1996. #30. St. 141 [in Ukrainian]
15. Pro sotsialnyi dialoh v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 23.12.2010 r., #2862 VI-VR. *Holos Ukrainy – Voice of Ukraine*. 2011. No 8 [in Ukrainian]
16. Pro hromadski obiednannia: Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 r., #4572-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> [in Ukrainian]
17. Konstytutsiia Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar. (2003). Tatsii V. Ya., Bytiak Yu. P., Hroshevoi Yu. M. et al. (Ed.) Kharkiv: Vydavnytstvo «Pravo»; Kyiv: Kontsern «Vydavnychi Dim «In Yure» [in Ukrainian]
18. Velyka ukrainska yurydychna entsyklopediia: (Vols. 1-20); Vol. 3: Zahalna teoriia prava. (2017). Petryshyn O.V. (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian]
19. Pro profesiini spilky, yikh prava ta harantii diialnosti: Zakon Ukrainy vid 15.09.1999 # 1045-KhIV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*. 1999. # 45, st. 397 [in Ukrainian]
20. Tatsii V. Ya., Todyka Yu.M., Danylian O.H. ta in. (2003). Konstytutsiino-pravovi zasady stanovlennia ukrainskoi derzhavnosti / V. Ya., Todyka Yu.M. (Eds.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian]
21. *Derzhava i pravo suverennoi Ukrainy: problemy teorii i praktyky*: materialy naukovoi konferentsii do 20-yi richnytsi nezalezhnosti Ukrainy (Kyiv, 21 chervnia 2011 r.) / Shemshuchenko Yu. S. (Ed.). Kyiv: Vydavnytstvo «Yurydychna dumka» [in Ukrainian]
22. Politolohiia. (1994). / Semkiv O. I. (Ed.). Lviv: Svit [in Ukrainian]
23. Skyba V. Y., Horbatenko V. P., Turenko V. V. (1996). Vstup do politolohii: Ekskurs v istoriiu pravnycho-politychnoi dumky. Kyiv: Osnovy [in Ukrainian]

24. Onishchenko N. M. (2014). Do pytannia pro pravovu aktyvnist yak oznaku hromadianskoho suspilstva. *Hromadsko-politychnyi i teoretychnyi zhurnal Verkhovnoi Rady Ukrainy «Viche» – Social and Political and Theoretical Journal of the Verkhovna Rada of Ukraine “Viche”*, 17 (373) [in Ukrainian]
25. Parkhomenko N. (2014). Rol hromadianskoho suspilstva u zakhysti prav i svobod liudyny i hromadianyna. *Pravo Ukrainy – Law of Ukraine*, 4 [in Ukrainian]
26. Kudriachenko A. (2015). Zasadnychi demokratychni tsinnosti ta yikh vplyv na rozbudovu hromadianskoho suspilstva v krainakh Yevropy. *Hromadsko-politychnyi i teoretychnyi zhurnal Verkhovnoi Rady Ukrainy «Viche» – Social and Political and Theoretical Journal of the Verkhovna Rada of Ukraine “Viche”*, 2 (382) [in Ukrainian]
27. Kelzen Hans. (2013). Pro sutnist i tsinnist demokratii. Kharkiv: VNTL – Klasyka, PP «Yunisoft» [in Ukrainian].

РИШНЯК Н. А.,

соискатель НИИ государственного строительства и местного самоуправления НАПрН Украины,
трудоу арбитр Национальной службы посредничества и примирения

ИНСТИТУТЫ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА В РЕШЕНИИ СОЦИАЛЬНЫХ КОНФЛИКТОВ (СПОРОВ)

Статья посвящена исследованию гражданского общества в аспекте решения социальных конфликтов. Установлено их особенности и природу, место и назначение в обществе, влияние на социально-правовое положение индивидов. Выявлено, что стабильность и устойчивое развитие общества, состояние обеспечения прав и свобод человека и гражданина зависят от уровня социальной и правовой активности индивидов, способности их организаций своевременно и эффективно регулировать конфликты. Встановлено, что институты являются посредниками между гражданами и государством, взаимодействуют с институтами государства и есть ключевыми элементами автономного механизма саморегулирования, решения споров. Определено, что наиболее оптимальным в решении конфликтов является соединение общественного саморегулирования с содействием институтов государства. Встановлено критерии участия институций гражданского общества в решении социальных конфликтов.

Ключевые слова: гражданское общество; институты гражданского общества; общественные организации; механизм решения социальных конфликтов; посредничество; институты государства; примирение.

RISHNYAK M. O.

PhD Candidate of the Scientific and Research Institute of State Construction and Local Self-Government
of the National Academy of Law Sciences of Ukraine, Labor Arbiter of the National Mediation
and Reconciliation Service

INSTITUTIONS OF THE CIVIL SOCIETY IN SOLVING SOCIAL CONFLICTS (DISPUTES)

The article is devoted to the research of civil society institutions in the aspect of resolving social conflicts. The Constitution of Ukraine, other legislative acts that laid the legal basis for the formation and development of civil society and its institutions are considered. Scientists' positions regarding understanding of such social phenomena are investigated. The peculiarities of the creation of civil society institutions, their nature and the fact that they can take different forms (associations, unions, organizations, etc.) have been determined. The place and designation of civil society institutions in society are determined. It is revealed that the unification of individuals in public organizations not only unites them to solve pressing social problems, but also, especially important, strengthens their social and legal status in public relations with highly organized entities, makes them able to withstand the arbitrariness of the state. It has been found out that the stability and sustainable development of society, the state of human and citizen's rights and freedoms depend on the level of social and legal activity of individuals, the ability of public organizations created by them to manage social conflicts timely and effectively. It is established that the institutions of civil society are mediators between citizens and the state, interact with the state's institutions, other legal entities and are the key element of an autonomous mechanism of self-regulation, resolution of social conflicts. Signs of belonging of the public form of conflict resolution to the sphere of civil society are revealed. It is determined that the most optimal in solving social conflicts, at the stage of civil society formation and becoming a democratic, rule of law, social state, is the combination of self-regulatory action of civil society institutions with the active assistance of state institutions, without interference of the latter directly in the relations between the parties themselves. Criteria for participation of civil society institutions in solving social conflicts have been established.

Keywords: civil society; institutions of civil society; NGOs; mechanism for solving social conflicts; mediation; state institutions; reconciliation.